

ECHO

ABVV

De nieuwsbrief van de Federale en
Intergewestelijke studiediensten van het ABVV
verschijnt niet in juli en augustus
V.U.: Jean-Marie De Baene • Hoogstraat 42, 1000 Brussel
Afgiftekantoor: Brussel X

inhoud

Nummer 9, november 2020

■ Economie

Gunstig FRDO-advies voor nationale
conferentie over rechtvaardige transitie
CRB publiceert studie anciënniteitsverloning

■ Ondernemingen

Betwisting kiezerslijst: intern
bezwaar, dan pas rechter

■ Sociaal beleid

Strengere sancties voor opslag van
oude e-mailadressen werknemers

■ Sociale ombuds

Bewijsrecht: impact van nieuwe
regels voor werknemers

■ Echo regio Brussel

Digitale ongelijkheid versterkt
door coronavirus

■ Echo regio Wallonië

Repareer wat meer

■ Echo regio Vlaanderen

Coöperaties van geassocieerde
werknemers: stand van zaken

■ Europa & Internationale relaties

Minimumlonen in Europa: nog
een lange weg te gaan

Sociale bescherming is een privilege recht!

ECHO download:

www.abvv.be/publicaties

ECHO per mail:

patsy.delodder@abvv.be

www.abvv.be

NL - FR: Cette lettre d'information est aussi disponible en
français www.fgtb.be/publications

De gevolgen van corona becijferd

De editie 2020 van de sociaaleconomische barometer van de studiedienst van het federaal ABVV staat in het teken van de coronacrisis.

Enkele markante vaststellingen:

- **Werkgelegenheid:** de werkloosheidscijfers komen in de OESO-landen opnieuw uit op het niveau van 2009, het 'hoogtepunt' van de financiële crisis. De schok werd in ons land voor een deel opgevangen door tijdelijke werkloosheid die in het voorjaar piekte op meer dan 1,2 miljoen getroffen werknemers. De meest kwetsbare werknemers zoals de tijdelijke en de uitzendkrachten vingen de zwaarste klappen op. Het aantal flexwerkers viel terug naar bijna nul.
- **Koopkracht:** het inkomensverlies door corona is het grootst bij de laagste inkomens (aangezien ze het vaakst zijn tewerkgesteld in de getroffen sectoren). De gezinnen met een lager inkomen zijn het meest kwetsbaar omwille van lagere spaarreserves.
- **Onze lonen** zijn al jaren ondergewaardeerd en stegen de afgelopen tien jaar niet meer in reële termen (ze volgden enkel de gestegen levensduurte), terwijl ze stegen bij de burens: 3% in Nederland, 7% in Frankrijk, 11% in Duitsland. Onze lonen lopen sedert 1996 (startpunt loonnormwet) 12% achter op de productiviteitstoename. De loonkosten daalden in diezelfde periode met 4,7% ten opzichte van de buurlanden, als je tenminste rekening houdt met alle loonkostverminderingen die de bedrijven genieten.
- **Het minimumloon** verliest aan waarde: de afgelopen twintig jaar (2000-2018) zakte de waarde ten opzichte van het mediaanloon terwijl de meeste OESO-landen net de omgekeerde beweging maken. In bijna al de 'essentiële' sectoren blijft het minimumloon onder 14 euro per uur of 2.300 euro per maand, wat volgens ons de drempel is voor een leefbaar bestaan. In die sectoren is de meerderheid van de werknemers vrouw (in de zorg is dat 78%).
- **De meeste coronasteun** ging naar bedrijven en zelfstandigen: in augustus liep de factuur al op tot 11,7 miljard (zonder bankgaranties) terwijl 3,4 miljard richting gezinnen gaat. Terwijl veel grote bedrijven de afgelopen maanden overheidssteun kregen, kochten veel bedrijven in 2019 op grote schaal eigen aandelen in. De grootste Belgische beursgenoteerde bedrijven deden dit voor een bedrag van meer dan 1,9 miljard euro. Middelen die niet opnieuw worden geïnvesteerd, maar enkel de aandeelhouders plezier doen (hogere aandelenprijzen, hogere dividenden).
- **Onze sociale zekerheid**, de grote gelijkmaker, is opnieuw de buffer in crisistijd. Nu wordt dat breed erkend, maar de vraag is of dat zo blijft. We geven nochtans minder uit aan sociale uitkeringen dan onze burens: 27,2% (van het bbp) ten opzichte van 27,6% N, 28,5% D, 31,7% FR. En veel van de minimumuitkeringen liggen onder de armoedegrens. Sommigen hadden het bijzonder zwaar tijdens corona: de steunaanvragen bij de OCMW's liepen hoog op, onder meer voor financiële voorschotten en voedselpakketten.

Cijfers die wonderwel van pas komen nu de federale regering haar beleid vastlegt voor het komend jaar (begroting 2021 en beleidsbrieven) en het sociaal overleg over de welvaartsenveloppe op kruissnelheid komt en straks de IPA-onderhandelingen beginnen.

Digitalisering is niet voor iedereen gelijk

Digitalisering is steeds meer aanwezig in onze samenleving en dit heeft een impact voor ons werk, ons sociale leven, de school van de kinderen, onze manier van winkelen, onze relaties met de administratie, de contacten met de banken, enzovoort.

We zijn nochtans niet allemaal gelijk ten opzichte van deze maatschappelijke transformatie. De digitale kloof is immers sterk aanwezig in de samenleving. Dit vertaalt zich in het gebrek aan toegang tot technologische uitrustingen (pc, smartphone ...) of in het ontbreken van competenties om te interageren met de digitale tools en toepassingen. Vaak, maar niet uitsluitend, zijn het de meest kwetsbare groepen die lijden onder deze kloof. Zij kampen met een bijkomend nadeel bovenop wat ze reeds missen (geen werk, onvoldoende financiële middelen). Ze worden uitgesloten van een nieuwe maatschappelijke dimensie die hen elke dag een beetje meer ontsnapt, waardoor ze nog kwetsbaarder worden. Er moet dus een beleid voor de online administratie worden ingesteld dat in lijn ligt met een beleid van digitale inclusie.

Dat is de reden waarom de bijzondere raadgevende commissie Verbruik van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (vroegere Raad voor het Verbruik) de centrale adviesstructuur voor problemen betreffende consumptie en bescherming van de consumenten, zich buigt over deze kwestie en werkzaamheden ter zake opstart. Het is de bedoeling te komen tot aanbevelingen voor de overheid.

Het ABVV volgt dit debat van nabij op om ervoor te zorgen dat digitale inclusie werkelijkheid wordt.

ECONOMIE

Gunstig FRDO-advies voor nationale conferentie over rechtvaardige transitie

Op initiatief van de vakbonden – met het ABVV op kop – en met de steun van ngo's op het gebied van milieu en ontwikkeling, heeft de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO) de "rechtvaardige transitie naar ecologisch duurzame economieën en maatschappijen voor iedereen" als belangrijk aandachtspunt opgenomen in zijn activiteitenprogramma 2020-2021. Hierbij had de FRDO beslist om op eigen initiatief een advies uit te brengen over de oprichting van een "nationale conferentie over een rechtvaardige transitie en andere aspecten verbonden aan de energietransitie."

Terwijl deze invoeging al aanleiding gaf tot hevige discussies met de werkgevers, heeft de FRDO lang en moeizaam gewerkt om tot een unaniem advies te komen. De verwijzing naar een dergelijke conferentie in het Vivaldi-regeerakkoord zal de laattijdige instemming van bepaalde FRDO-leden ongetwijfeld vergemakkelijkt hebben.

Met dit advies wil de raad omschrijven hoe een dergelijke nationale conferentie georganiseerd kan worden en welke vragen idealiter beantwoord worden, om de beleidscoherentie te verzekeren in de gecombineerde aanpak van de verschillende regeringen.

De rechtvaardige transitie behelst belangrijke beleidsdomeinen waarbij tegelijkertijd aandacht wordt besteed aan ecologische, economische en sociale duurzaamheid. Het advies focust op drie domeinen: macro-economisch beleid, industrieel en sectoraal beleid en de ontwikkeling van vaardigheden.

Volgens het advies moet een dergelijke conferentie leiden tot het opstellen van een helder verslag met gecombineerde en complementaire antwoorden van de verschillende regeringen op de gestelde vragen. Dit verslag moet gepubliceerd worden en raadpleegbaar zijn.

Het advies eindigt met de opmerking dat de betrokken regeringen moeten nagaan of vervolginiciatieven of afspraken over de opvolging van de nationale conferentie nodig zijn.

Voor het ABVV is het antwoord volmondig 'ja', want de rechtvaardige transitie moet een permanent proces van lange adem zijn, wil men niemand achterlaten op weg naar deze nieuwe ecologisch duurzame economie en samenleving voor iedereen.

Het advies is beschikbaar op de FRDO-website.

christophe.quintard@abvv.be

CRB publiceert studie anciënniteitsverloning

De vorige Minister van Werk, Kris Peeters, vroeg in juli 2018 de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven een studie op te maken over anciënniteitsverloning en de impact ervan op loonkost en competitiviteit.

Voor vele werkgevers en neoliberale economen is anciënniteitsverloning een doorn in het oog. Verloning gebaseerd op ervaring zou werknemers niet motiveren en oudere werknemers uit de arbeidsmarkt drukken. De achterliggende reden van zulke kritiek? Anciënniteitsverloning bemoeilijkt loonmatiging, geeft minder ruimte om andere loonvoordelen toe te kennen die (para)fiscaal 'interessanter' zijn en maakt het zo minder gemakkelijk om werknemers tegen elkaar uit te spelen.

De studie bevestigt dat de spanning tussen het loon aan het begin en het einde van de carrière in België niet hoger is dan in andere landen. Niet overal bestaat het systeem van anciënniteit, maar overal wordt ervaring gewaardeerd. De automatische koppeling van loon aan ervaring komt bij ons vooral bij bedienden voor, veel minder bij arbeiders.

Nochtans is de tewerkstellingsgraad van oudere bedienden niet zozeer een probleem, dat situeert zich vooral bij (kortgeschoolde) arbeiders. De studie stelt dat er geen eenduidig bewijs is van de impact van anciënniteitsverloning op de tewerkstellingskansen van oudere werknemers. Jongeren zouden vooral willen jobhoppen, waardoor anciënniteitsverloning oninteressant zou zijn. Dat blijkt niet te kloppen: zij willen vooral afwisselende jobinhoud en blijken geen fan van al te individuele systemen.

De sectoren worden nu uitgenodigd om op basis van de studie een debat aan te gaan, wanneer zij dat wensen. De studie stelt uitdrukkelijk dat de autonomie van de sociale partners inzake verloning en anciënniteit voorop staat. Wettelijke en conventionele cao's mogen niet in vraag gesteld worden. Een regering die eenzijdig zou inbreken in het systeem zou een grote fout maken.

lars.vandekeybus@abvv.be

■ ONDERNEMINGEN

Betwisting kiezerslijst: intern bezwaar, dan pas rechter

Volgens de wet sociale verkiezingen (art. 30,31 en 31 bis) kan een vakbond of kiezer pas naar de rechtbank stappen tegen een kiezerslijst als zijn vakbond of hijzelf eerst een intern bezwaar heeft ingediend in de onderneming waar hij is tewerkgesteld. In zijn arrest van 15 oktober 2020 is het Grondwettelijk Hof van mening dat deze bepalingen uit de wet sociale verkiezingen het recht op toegang tot een rechter niet onevenredig schendt.

Het ABVV dient op 11 maart 2020 twee beroepen in bij de Franstalige arbeidsrechtbank in Brussel tegen de kiezerslijsten voor de ondernemingsraad en het CPBW bij de NV Schneider Electric. De arbeidsrechtbank stelde vast dat de vakbond geen intern bezwaar had ingediend bij de voorzitter van OR of CPBW binnen de wettelijke voorziene termijn van zeven kalenderdagen na de aanplakking van de voorlopige kiezerslijsten en verklaarde om die reden de beroepen onontvankelijk. Het ABVV voerde aan dat deze termijn te kort was. Bovendien begint deze termijn te lopen vanaf de aanplakking van deze lijsten op dag X terwijl niet steeds alle vakbonden hiervan kennis kunnen nemen. De arbeidsrechtbank stelde daarom een prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof en vroeg of de bepalingen die een intern beroep vereisen alvorens je naar een rechtbank kan stappen wel in overeenstemming is met het recht op toegang tot een rechter zoals voorzien in artikel 13 van de Grondwet en artikel 6 van het EVRM.

Hoewel het recht op toegang tot een rechter fundamenteel is in een rechtstaat, stelt het Grondwettelijk Hof in zijn antwoord dat het recht niet absoluut is en dat beperkingen impliciet zijn toegestaan. Zo kan het recht op toegang tot een rechter worden onderworpen aan voorwaarden op voorwaarde dat deze voorspelbaar is en de rechthebbende niet wordt verhinderd in zijn recht op toegang tot de rechter.

Het Hof vindt dat de verplichting van een voorafgaand intern bezwaar redelijk is omdat op deze manier voorrang wordt gegeven aan intern sociaal overleg. De termijn van zeven kalenderdagen is niet extreem kort. Een langere termijn zou de procedure onnodig vertragen. Dat het aanvangspunt van deze termijn het moment van aanplakking in de onderneming is en niet het moment van kennisgeving aan de vakbonden is pertinent om-

dat de verkiezingskalender moet gerespecteerd worden. Bovendien moet de werkgever vooraf de ondernemingsraad en het CPBW schriftelijk informeren over de datum van de aanplakking van de voorlopige kiezerslijsten zodat de vakbonden en de kiezers zich kunnen voorbereiden om op tijd een intern bezwaar in te dienen.

Dit arrest valt te betreuren en gaat voorbij aan de realiteit dat vakbonden leden en dus kiezers kunnen hebben in een onderneming zonder dat zij afgevaardigden hebben. Deze vakbonden krijgen de voorlopige kiezerslijsten niet opgestuurd en zijn benadeeld ten opzichte van vakbonden die wel afgevaardigden hebben. We vragen ons dan ook af of het Hof tot dezelfde conclusie zou gekomen indien het ABVV in die onderneming geen afgevaardigden zou hebben gehad.

Gwh. Arrest nr. 137/2020, 15 oktober 2020.

tim.decang@abvv.be

Versie 3 'Generieke gids om de verspreiding van COVID-19 op het werk tegen te gaan'

Op 30 oktober werd een bijgewerkte versie van de generieke gids gepubliceerd. Daarin wordt de arbeidsorganisatie op een duurzame manier herzien, rekening houdend met de evolutie van de wetenschappelijke kennis en de realiteiten op het terrein.

De gids kadert in de wetgeving over welzijn op het werk en geeft informatie over en een update van de concrete elementen om het werk in de huidige gezondheidssituatie (dragen van een mondkap, quarantaine en afzondering, ventilatie, verplaatsingen ...) te organiseren.

Hij is gericht op het verzekeren van het fysieke, psychosociale en ergonomische welzijn van alle werknemers en verankert de rol van de deskundigen en de informatie en/of raadpleging van de organen die de werknemers vertegenwoordigen. De gids onderstreept ook het belang om schriftelijke richtlijnen te geven over de gezondheidsmaatregelen en ervoor te zorgen dat alle werknemers worden opgeleid. De risicoanalyses moeten ook specifieke aandacht besteden aan risicogroepen zoals jongeren, uitzendkrachten, stagiaires, werknemers die geen enkele landstaal spreken, werknemers met een broze gezondheid ...

Deze nieuwe versie is uiteraard het resultaat van een compromis tussen de sociale gesprekspartners. De organisatie van telewerk is er slechts summier in opgenomen, maar dit punt wordt momenteel wel besproken in de NAR.

Statistieken arbeidsongevallen 2019

Fedris publiceerde onlangs een statistisch verslag over de arbeidsongevallen in de privésector in 2019.

Het aantal aangiftes (168.964) blijft sinds 2016 toenemen, zelfs al is de stijging minder groot in 2019. Het percentage geweigerde ongevallen blijft toenemen en evolueert van 11,7% in 2017 naar 12,7 % in 2018 en 13,3% in 2019. Het aantal aanvaarde arbeidsongevallen neemt af, maar het aantal aanvaarde ongevallen bij woon-werkverkeer stijgt licht.

Zoals de vorige jaren hebben de ongevallen bij woon-werkverkeer ernstigere gevolgen. Jonge werknemers zijn vaker slachtoffer van ongevallen, weliswaar met minder ernstige gevolgen. Het aantal dodelijke ongevallen op het werk en bij woon-werkverkeer nam sterk af, zelfs indien we de tewerkstelling in rekening brengen.

Vrouwen (9,6%) zijn vaker slachtoffer van ongevallen bij woon-werkverkeer dan mannen (8,3%). Beroepen waarin vrouwen nog steeds meer vertegenwoordigd zijn zoals huishoudhulpen, verplegend personeel en kantoorbedienden met algemene functies, zijn vaak slachtoffer van ongevallen bij woon-werkverkeer. Verkeersongevallen tijdens het woon-werkverkeer blijven in 2019 toenemen.

Voor meer info zie www.fedris.be/nl/publicaties, 'statistieken', 'Statistische jaarverslagen arbeidsongevallen (privésector)'.

■ SOCIAAL BELEID

Strengere sancties voor opslag van oude e-mailadressen werknemers

De Geschillenkamer van de Gegevensbeschermingsautoriteit (GBA) legde onlangs een boete van 15.000 euro op aan een onderneming die niet alleen laattijdig de oude e-mailadressen van een medewerker na zijn vertrek had geschraapt, maar die bovendien herhaaldelijk de inhoud van de desbetreffende mailbox had bekeken. Het ging hier om zeven verschillende e-mailadressen die toebehoorden aan de werknemer of aan zijn naasten, en die dus allemaal – zelfs al was het onrechtstreeks – aan hem waren verbonden.

Volgens de GBA leidt het niet afsluiten van adressen gedurende een dermate lange periode (meer dan 2 jaar) tot inbreuken op de GDPR, meer bepaald op de principes van het doeleinde, de minimalisering van de gegevens, de beperking van de opslagperiode, het recht op wissen en de rechtmatigheid. Er wordt ook veel kritiek gegeven op het ontbreken van omkadering betreffende de raadpleging van mailboxen.

Deze beslissing is interessant omdat zo enerzijds kan bevestigd worden dat de GDPR concrete gevolgen heeft en ingeroepen kan worden om de privacy en de persoonsgegevens van werknemers te beschermen en anderzijds omdat kan teruggekomen worden op de verplichtingen die de werkgevers moeten nakomen betreffende de manier van behandelen van het e-mailadres van een werknemer die de onderneming heeft verlaten (zonder dat de reden van dit vertrek enig effect heeft op de verplichtingen).

We kunnen deze verplichtingen als volgt samenvatten:

- De e-mailadressen van werknemers die niet meer in functie zijn, moeten uiterlijk op het moment van hun effectieve vertrek geblokkeerd worden door de verwerkingsverantwoordelijke (meestal de onderneming).
- De werknemer die de onderneming heeft verlaten, moet hiervan in kennis worden gesteld.
- De blokkering en schrapping van de adressen kunnen niet verbonden worden aan de voorwaarde dat de werknemer het aanvraagt.
- De instelling van een automatisch bericht bij de blokkering die de correspondent meldt dat de persoon die hij probeert te bereiken de onderneming heeft verlaten.

- Dit bericht en de mailbox moeten na een 'redelijke termijn' verwijderd worden. De GBA is van mening dat die termijn doorgaans een maand is, maar verlengd kan worden wegens allerlei factoren zoals de context, de verantwoordelijkheid, de functie uitgeoefend door de werknemer, enzovoort. Deze verlenging moet dus gerechtvaardigd worden en bij voorkeur gebeuren met de instemming van de werknemer. Deze termijn mag niet langer duren dan drie maanden.
- Alvorens het e-mailadres te schrappen moeten de werknemer en eventuele derden hiervan in kennis worden gesteld, zodat ze bepaalde mails kunnen selecteren en overhevelen naar hun privéadres(sen).
- Om elke behoefte aan latere toegang te vermijden, worden de als essentieel beschouwde mails voor het behoud van de continuïteit van de bedrijfsactiviteiten gerecupereerd vóór het vertrek en in aanwezigheid van de werknemer.
- Het is noodzakelijk bij het vertrek van een werknemer een volledige procedure in overeenstemming met de GDPR-principes in te stellen. Deze procedure moet deel uitmaken van het ICT-beleid (informatie- en communicatietechnologieën).

Krachtens het verantwoordingsbeginsel in de GDPR moet de verwerkingsverantwoordelijke kunnen aantonen dat hij alle nodige maatregelen heeft getroffen om de principes van de bescherming van persoonsgegevens te doen naleven.

Hopelijk creëert deze beslissing een precedent en zullen ondernemingen erover waken dat ze deze goede praktijken en deze gids van richtlijnen zullen naleven wanneer een werknemer de organisatie verlaat. We onthouden dat na het verstrijken van een redelijke termijn voor het garanderen van de continuïteit van zijn activiteiten een werkgever wordt geacht het/de e-mailadres(sen) van een werknemer die niet meer actief is in de onderneming te schrappen en dit met inachtneming van een aantal voorafgaandelijke verplichtingen.

hugues.ghenne@abvv.be

■ SOCIALE OMBUDS

Bewijsrecht: impact van nieuwe regels voor werknemers

Op 1 november 2020 zijn de nieuwe regels voor het bewijsrecht van het Burgerlijk Wetboek in werking getreden. Deze zijn niet van toepassing op overeenkomsten gesloten voorafgaand aan deze datum. Aangezien de regels een aanvullend karakter hebben, zijn de bestaande bepalingen van het arbeidsrecht prioritair van toepassing. Sommige nieuwigheden kunnen echter een impact hebben op de contractuele zaken, aangezien verschillende wijzigingen betrekking hebben op het arbeidsrecht.

De definitie van het begrip 'schriftelijk' werd uitgebreid. Nu dekt het ook de elektronische verzendingsvormen, wat gevolgen kan hebben wanneer het arbeidsrecht geen specifieke bepaling bevat. Aangezien de wet over arbeidsovereenkomsten dit niet uitdrukkelijk definieert, is het gemeen recht van toepassing. Voortaan zal een werknemer zijn opzegtermijn bijvoorbeeld, via mail of sms ter kennis kunnen brengen (aangezien hij het schriftelijk mag doen).

De afwijkingen op de bewijslast, die tot doel hebben de werknemer als zwakste partij te beschermen, blijven ongewijzigd. Nieuw is, met uitzondering van de gevallen waar de wet het anders bepaalt, dat het bewijs kan geleverd worden 'via alle middelen' en dat het voortaan verplicht is mee te werken aan de uitvoering van onderzoeksmaatregelen.

De rechter heeft nu de wettelijke mogelijkheid, mits hij bepaalde voorwaarden naleeft, om de bewijslast om te keren waardoor de soevereine beoordeling van de rechter toeneemt en de juridische voorspelbaarheid afneemt. De situaties waar deze techniek (in laatste instantie) wordt gebruikt ten nadele van de werknemer, zullen we in het oog moeten houden. Er moet te allen prijze vermeden worden dat er rechtspraak in die zin tot stand komt!

hugues.ghenne@abvv.be

■ ECHO REGIO BRUSSEL

Digitale ongelijkheid versterkt door coronavirus

Met de eerste coronalockdown hebben telewerk, videoconferenties, digitale lessen van thuis uit en e-aankopen zich ontwikkeld. Bevoord van een fysieke dienstverlening hebben Brusselse administraties snel protocollen opgesteld om de toegang tot hun diensten via het internet te regelen.

Veel Brusselaars hebben echter onvoldoende toegang tot digitale technologie.

De studie van de Koning Boudewijnstichting (augustus 2020) wijst op drie vormen van digitale ongelijkheid.

1. toegang tot digitale technologie: de kloof qua internetverbinding tussen de armere en de rijkere gezinnen ligt momenteel op 28% in België. Ten opzichte van de buurlanden, wijst dit op een grote ongelijkheid (cf. cijfers hieronder).

2. digitale vaardigheden: voor 4 Belgen op 10 dreigt digitale uitsluiting. Velen surfen online, meestal op de sociale netwerken. 1 op de 5 is gestresseerd met de toeneemende digitalisering en 1 op de 10 is verontrust over de digitale ontwikkeling in zijn/haar werk.

3. gebruik van essentiële diensten (e-administratie, e-gezondheid, e-chats, e-banking): de mensen die digitaal uitgesloten zijn, hebben enkel toegang tot die essentiële diensten via hun smartphone. De rijkere mensen hebben ook een verbinding via hun tablet, laptop, of pc. Ze hebben daarbij ook toegang tot andere soorten diensten.

Het gebrek aan of de steeds beperktere fysieke toegankelijkheid van de openbare diensten heeft de toegang tot die diensten voor kansarmen fors verminderd. In Brussel is het inschrijvingspercentage bij Actiris in meerderde gemeentes (de armste gemeentes) sterk gedaald, terwijl de algemene percentages stijgen. Ondertussen werd in bijkomende fysieke aanwezigheid voorzien, wat de situatie zou moeten verbeteren voor kansarme groepen. Het Brusselse herstelplan zou ook aandacht moeten hebben voor digitale inclusie.

constant.karamanis@abvv.be

België, ongelijkheid

België vertoont de grootste digitale ongelijkheid in vergelijking met de buurlanden. De Koning Boudewijnstichting vermeldt in haar Barometer Digitale Inclusie, gepubliceerd in augustus 2020, dat de digitale kloof tussen de armste en de rijkste gezinnen in België 28% bedraagt, tegenover 21% in Frankrijk, 15% in Duitsland, 7% in Luxemburg en 4% in Nederland.

De slachtoffers van deze ongelijkheid zijn diegenen met een inkomen van minder dan 1.200 euro per maand en diegenen die als hoogste diploma een diploma lager secundair onderwijs hebben.

Nieuw op onze blog ABVV-Experten

De elektriciteitsmarkt: wie kan nog volgen?

Afgelopen zomer nam de Vlaamse energieregulator VREG enkele belangrijke beslissingen over de prijs die we betalen om elektriciteit af te halen van het net, kortweg het net-tarief. Die beslissingen passen in de VREG-visie dat er nog veel meer markt moet komen in het elektriciteitsgebeuren. Fijn voor de leveranciers. Die zien hun winstmarge op de verkoop van elektriciteit al een tijd slinken. Ze hopen terug geld te verdienen door nieuwe diensten aan te bieden. Maar is het ook goed voor het gewone gezin?

Geestelijk gezond zijn we het liefst allemaal

Als we het hebben over geestelijke gezondheid denken we nog vaak in stereotypen. Maar psychisch welbevinden gaat ons allemaal aan. 1 op 3 Belgen kampt met psychische problemen en 15% van de jongeren voelt zich slecht in hun vel. Volgens de gezondheidsenquête in 2018 kampt 1 miljoen Belgen met angststoornissen, 1,2 miljoen Belgen neemt antidepressiva en het aantal zelfdodingen neemt in ons land buitengewone proporties aan. Opvallend is dat vooral vrouwen, de actieve bevolking en laaggeschoolden het hardst worden getroffen.

Lees de volledige blogartikels van Pieter Verbeek en Elisabeth Geenen op www.abvv-experten.be

ECHO REGIO VLAANDEREN

Repareer wat meer

Het overkomt ons te vaak: je koopt een nieuw toestel, de aankoopprijs valt best mee, maar net na afloop van de garantieperiode gaat het stuk. Herstellen? Pech. Als het al open te vijzen valt - vaak zit alles goed toegelijmd - blijkt dat de herstelling meer kost dan een nieuw toestel. Volgende keer beter, denk je dan. En je neemt je voor om een toestel te kopen dat langer mee gaat. Dat vraagt om informatie. Wat is de verwachte levensduur van het nieuw machien waarop je je oog hebt laten vallen? Het internet op. Veel informatie, dat wel, maar weinig dat je echt helpt om een betere koop te doen.

Geplande veroudering

Te rap kapot, het wordt een echte plaag. Toestellen zoals smartphones, haardrogers en lampen gaan gemiddeld 20% sneller kapot dan 20 jaar geleden. Test-Aankoop richtte er al een meldpunt voor op. Geplande veroudering heet het fenomeen. Fabrikanten beschikken over een flinke trukendoos om de levensduur van huishoudtoestellen te beperken en zo hun verkoop op peil te houden. Ze kunnen technische, technologisch en psychologische zetten doen.

Eerst de technisch truc. Die is er in veel varianten. Wisselstukken zijn duur en moeilijk te vinden. In sommige producten kan je de batterij niet vervangen omdat ze in het toestel gegoten is. Onderdelen worden minder stevig gemaakt. Dan de technologisch truc: De toestellen worden steeds ingewikkelder. Daardoor zijn ze vaker defect en zijn ze moeilijker te herstellen. Dan de psychologische zet. Een bedrijf als Apple slaagde er vele jaren in om een happening te maken van de lancering van elke nieuwe iPhone. Gevolg: lange wachtrijen voor de winkels in Singapore, Sydney, Londen en Berlijn. Tot slot een vierde - en recente - truc: het ecologische argument. Oude toestellen moeten zagezegd vervangen worden door nieuwe exemplaren die minder energie verbruiken. Maar alvast voor traditionele kleine huishoudtoestellen gaat dat argument niet op: energetisch valt er niet gek veel meer aan te verbeteren.

Recht op repareren

Repair&Share, een initiatief van het Netwerk Bewust Verbruiken, wil het anders en lanceert een campagne voor het Recht op Repareren. Dat vinden wij nu eens een goed idee! Net zoals 9 op 10 consumenten, zo blijkt uit een publieksbevraging. Het recht op repareren kadert in een bredere benadering om de le-

vensduur van producten te verlengen. Dat is belangrijk, een langere levensduur betekent meer koopkracht, minder afval en een efficiënter gebruik van schaarse grondstoffen.

Het Vlaams ABVV nam in 2018 congresresoluties aan om die omslag te steunen. Daarin pleiten we onder meer voor het optrekken van de garantieperiode voor producten, zodat fabrikanten verplicht zijn om ze duurzamer te maken. Ook nieuwe circulaire businessmodellen zijn een goed idee: ze zetten ondernemingen aan om toestellen op de meest robuuste, duurzame manier te produceren.

Het recht op repareren dan. Ook hier is de overheid aan zet. Ze kan fabrikanten verplichten om producten zo te maken dat ze gemakkelijk te herstellen zijn en ze kan een lagere btw op herstellingen veralgemenen. Ook kleinere ingrepen zijn mogelijk die toch heel wat verschil kunnen maken. Zo kan de overheid de geïnde Recupel-bijdrage - waarmee nu de recyclagekosten van afgedankte elektrotoestellen betaald worden - deels gebruiken om de kringwinkels beter te financieren. Met dat extra geld kunnen ze extra sociale tewerkstelling scheppen die meteen het herstel en het hergebruik van goederen bevordert. Kringwinkels kunnen bijvoorbeeld herstellpunten worden waar je spullen kan laten repareren. Het worden dan permanente Repair Cafés. Onze ABVV-partner in vrije tijd Linx+ is mee partner in deze campagne. Linx+ wil via sociaal-culturele methodieken in heel Vlaanderen activiteiten rond duurzaamheid organiseren.

Teken het manifest op www.repairshare.be

pieter.verbeek@vlaamsabvv.be

Coöperaties van geassocieerde werknemers: stand van zaken

'Coöperaties van geassocieerde werknemers' (CGW) zijn in Wallonië nog niet sterk aanwezig. Hoewel deze bedrijfsvorm in België in vergelijking met andere Europese landen (Frankrijk, Italië of Spanje) nog zeldzaam is, was het thema van de werknemerscoöperatieven al langer aanwezig in de syndicale debatten, en ruimer nog, in de wereld van de arbeid en de productie.

Het Waals ABVV moedigde, met behulp van het adviesbureau 'Propage-s' en via het project 'SCOPWALL' van CEPAG, aan om de ontwikkelingsvooruitzichten van de CGW's in Wallonië te bestuderen om zo de vakbond te sensibiliseren rond de noodzaak om zich open te stellen voor de overname, overdracht of oprichting van ondernemingen in CGW.

Het staat vast dat de CGW's een oplossing naast de andere zijn ingeval van herstructureringen en sluitingen in Wallonië. De CGW's bieden ook een alternatief op het gebied van de nieuwe corporate governance, het behoud van werkgelegenheid en activiteiten, en de versterking van het economische weefsel.

Toch bemoeilijken enkele afremmende factoren de overdracht of de oprichting van ondernemingen in CGW, zoals het ontbreken van een gunstiger juridisch kader en van financiële incentives, hoewel die al bestaan in de vorm van kredieten die gewestelijke financiële structuren¹ toekennen. Bovendien komt de 'papy-boom' van de ondernemers eraan en wordt een groot aantal pensioneringen verwacht. Dit zal nieuwe bedrijfssluitingen (vooral van kmo's) veroorzaken indien er niet meer resultaten worden geboekt met de overnames en overdrachten van ondernemingen.

Steuwmaatregelen

In Wallonië bestaan er steunmaatregelen om de sociale economie te ondersteunen en ondernemingen in de vorm van coöperatieven op te richten, over te nemen of over te dragen. Er is echter geen grote ondersteunende coöperatieve structuur die een goede interventiehefboom vormt om meer werknemerscoöperatieven te ontwikkelen.

De vakbonden moeten er dus toe bijdragen dat deze bedrijfsvormen kunnen evolueren binnen een gunstiger wettelijk kader en dat meer financiële middelen worden toegekend voor de oprichting, overname of overdracht

van ondernemingen. De Waalse regering heeft de regeling reeds ingesteld, maar de vakbonden zouden meer aan dit proces kunnen bijdragen.

De nieuwe Waalse regering en minister Morreale hebben beslist om een dynamiserende impuls van 8 miljoen euro te geven bedoeld om de sector te steunen, te stabiliseren en meer te professionaliseren. Dit betekent meer bepaald een versterking van W-Alter zowel in personeel als in middelen om projecten van coöperatieve bedrijven te steunen, een bijkomende steun voor platformen van de sociale economie.

Sinds het begin van deze legislatuur wenste de Waalse regering de sociale en de deel-economie te integreren in projecten van economische, sociale en ecologische transitie. De steunmaatregelen van minister Morreale hebben tot doel een 'boost' te geven aan dit economische model: korte ketens, oprichting van de coöperatieve bank New B, sensibilisering van jongeren rond dit alternatieve economische model, financiering van coöperatieven enz.

Het Waals ABVV moet blijven ijveren voor een versterkte ontwikkeling van de CGW's, door een eigen model van coöperatieve onderneming te verdedigen. Er werd een protocol uitgewerkt om de te volgen procedure te duiden. Om een CGW-project te doen slagen, moet het uiteraard gestoeld zijn op een collectief van werknemers en een economisch levensvatbare situatie.

¹ Zoals het geval is met de 'Brasero'-regeling toegekend door SOWECSOM..

orville.pletschette@cepag.be

COVID-19:

CEPAG schort publieke activiteiten op

Covid-19 blijft lelijk huishouden en de zwaktes van onze samenleving en van bepaalde politieke keuzes aan het licht brengen. De gezondheidssituatie gaat dag na dag achteruit. De gezondheidszorg bereikt een punt van verzadiging. Aan alle burgers werd gevraagd hun sociaal leven te beperken om hun medemensen te beschermen.

Na de lockdown van de maand maart kon het CEPAG de activiteiten hervatten en opnieuw in contact treden met het publiek tijdens zijn colloquia, vormingen, reflectieochtenden, filmdebatten, tentoonstellingen, politieke cafés en ontbijten met gesprek ...

Deze ongeziene situatie heeft de doelstellingen van emancipatie van de beweging voor volkseducatie bevestigd. Het collectieve en de solidariteit vormen het DNA van alle onderdelen van het CEPAG! In het kader van deze nieuwe lockdown moet het CEPAG opnieuw zijn publieksactiviteiten opschorten.

Zodra het opnieuw mogelijk is, zal het CEPAG weer het debat aangaan en de ons omringende wereld in vraag stellen om de wereld van morgen zonder onrecht en zonder dominantie uit te denken en te verwezenlijken.

In afwachting dat de situatie opklaart, blijven het CEPAG en zijn gewestelijke afdelingen virtueel aanwezig met filmpjes, live debatten en online vormingen.

Hou je mailbox in de gaten, blijf onze websites bezoeken, en volg de Facebookpagina's van het CEPAG en zijn gewestelijke afdelingen.

www.cepag.be
www.facebook.com/CEPAGasbl

Hun rechten zijn ook jouw rechten: eis ze op!

Dit is de slogan die de leden van de groep BELCO hebben gekozen voor hun campagne gericht op het recht op leven, op gezondheid, op werk, op voeding en op grond. BELCO groepeerde de partners uit het Zuiden van het programma 'Waardig Werk in Colombia' van het ISVI, het instituut voor internationale vakbondssamenwerking van het ABVV, en van de twee Belgische socialistische ngo's: FOS en Solsoc.

We blijven herhalen dat geweld in Colombia een wapen is om mensenrechten te boycotten en syndicalisten en milieuactivisten het zwijgen op te leggen. De werkgevers hebben in COVID-19 een weergaloze bondgenoot gevonden om rechten te ondergraven. Om de economie te beschermen zijn immers alle middelen toegestaan. De onrechtmatige ontslagen nemen toe, de cao's worden niet gerespecteerd. De bedrijfsvakbonden liggen in het vizier in een poging ze te doen verdwijnen.

Met deze collectieve campagne willen onder meer de vakbonden, de landbouwersnetwerken en -organisaties de mensen aanzetten om zich te verenigen om de Colombiaanse regering erop te wijzen dat gezondheid primeert boven economie en dat het hoog tijd is de vredesakkoorden uit te voeren.

In België zal deze campagne ondersteund worden via videoclips en activiteiten (naargelang van de evolutie van de pandemie), te volgen op de websites van ISVI, FOS en Solsoc.

■ EUROPESE EN INTERNATIONALE RELATIES

Minimumlonen in Europa: nog een lange weg te gaan

Op woensdag 28 oktober publiceerde de Commissie eindelijk haar voorstel van richtlijn over een gepast minimumloon in de EU. De Commissievoorzitster had beloofd ervoor te zorgen dat 'elke werknemer in de Europese Unie een billijk minimumloon zou krijgen'. Hoe zit het nu echt?

Allereerst is het positief dat er gekozen werd voor een wetgevend instrument. Voor de vakbonden is het belangrijk dat Europa standvastig is over het verplichte karakter van de invoering van een minimumloon. Door te kiezen voor een richtlijn wil de Commissie de lidstaten verplichten om de intenties om te zetten in nationaal recht.

Bovendien moedigt de richtlijn collectieve onderhandelingen aan. Voor ons is dit essentieel. De Commissie eist immers dat de lidstaten alle nodige maatregelen treffen om het collectief onderhandelen uit te breiden. Na jarenlang ondermijnen zet de Commissie nu dus een stap om te proberen de schade te herstellen die ze aanrichtte door de afbouw van onderhandelingen op te leggen als instrument in haar besparingsbeleid.

Jammer genoeg is het voorstel dat op tafel ligt veel te beperkt en vergt het talrijke verbeteringen om de situatie werkelijk te beïnvloeden. Zo bepaalt het voorstel geen enkele drempel waar de wettelijke minimumlonen zouden moeten aan voldoen. Het garandeert evenmin dat dit loon van toepassing is voor alle werknemers en werknemers. We kunnen dus absoluut niet zeker zijn over de loonen arbeidsomstandigheden. Zo zal het fenomeen van 'werkende armen' niet bestreden worden! Zo zal er ook geen opwaartse convergentie in Europa bewerkstelligd worden.

Het voorstel moet nu met het Europees Parlement en de Raad besproken worden. Als ABVV, samen met het EVV, eisen we verbeteringen opdat een billijk minimumloon eindelijk zou rijmen met een waardig en fatsoenlijk loon.

sophie.grenade@abvv.be
lars.vandekeybus@abvv.be

Sociale bescherming is een **privilege-recht!**

De sociale, politieke en gezondheidsgevolgen van de coronapandemie zijn de katalysator geweest van structurele maatschappelijke problemen overal ter wereld. De sociale bescherming is ongetwijfeld een van de essentiële pijlers voor meer rechtvaardigheid en om samenlevingen te wapenen tegen toekomstige schokken. Ze is ook een krachtige hefboom voor ontwikkeling. Nochtans leeft 70% van de mensen in de wereld zonder volledige sociale bescherming en heeft 80% van hen geen vervangingsinkomen, wanneer ze ziek zijn of hun baan verliezen.

Volgens de Internationale Arbeidsorganisatie zou 2% van het mondiaal bbp volstaan om de zwaksten ook sociale bescherming te bieden. De keuze om al dan niet sociale bescherming op te zetten is dus eerder politiek dan budgettair en het is de overheid die dit fundamenteel recht moet garanderen. Ondanks deze evidenties hebben de regeringen de budgetten voor sociale bescherming in België en in de programma's voor ontwikkelingssamenwerking voortdurend verminderd.

Om die reden dringen het Instituut voor internationale vakbondssamenwerking van het ABVV (het ISVI) samen met zijn partners SolSoc en FOS sterk aan op de nood om te investeren in de sociale bescherming in België en op internationaal niveau via de oprichting van een wereldfonds voor sociale bescherming. Deze eis die het IVV opnieuw op de internationale politieke agenda heeft geplaatst, staat centraal in een campagne van onze drie organisaties die al jaren samen met partnerorganisaties in Latijns-Amerika, Afrika en Azië mobiliseren voor universele sociale bescherming. Vandaag is het van essentieel belang om overal ter wereld van sociale bescherming een prioriteit te maken. Het is een recht, geen privilege!

www.socialebeschermingiseenrecht.org

laurent.atsou@ifsi-isvi.be